

KRÖNIKA

Politiskt korrekt reklam snärjer näringslivet

"Höga jurister läser reklamtexter som vore de lagrådsremisser"

Nu har Virgin Colas reklamkampanj anmälts för att den är sexistisk. På sedvanligt brittiskt manér försöker man nämligen skämta i sin reklam och har vågat säga "Kurvig oskuld" om sin produkt!

Man frågar sig vad näringslivets representanter kommer att säga i ERK (Näringslivets etiska råd mot könsdiskriminerande reklam), då frågan kommer upp. Dessvärre ger mig deras track record inte mycket hopp, när man ser hur de vikt sig när den politiska korrektheten härjar fritt.

I början på 70-talet kom nämligen de första lagarna som reglerade marknadsföring och reklam. De genomfördes under en period då 68-rörelsen hade problemformuleringsprivilegiet. Många inom reklambranschen skämdes för sina jobb. Utöver skammen fanns i näringslivet en vilshenhet om hur man skulle förhålla sig till lagstiftning kontra självsanering.

I Internationella Handelskammarens (ICC) grundregler för reklam står att reklamen skall utformas med vederbörlig känsla för socialt ansvar och vara förenlig med god affärs- sed. Vidare får reklamen inte utformas så att allmänhetens förtroende för den minskar.

Dessa etiska normer regleras inte av lagstiftningen. Där- för har det funnits utrymme för att ett antal frivilliga or- gan skapats. Jag har studerat det som fått mest publicitet, nämligen ERK.

LÅT MIG FÖRST VILLIGT ERKÄNNA att det finns kordad reklam som använder kvinnor som blickfång – gärna i form av tut- tar och rumpor – och som har föga samband med pro- dukten eller tjänsten. Fast gör det egentligen så mycket, bara modellerna får hyggligt betalt och ställer upp frivilligt? Smaklös och dålig reklam försvinner av sig själv – den är ändå verkingslös i längden. Endast reklamkritikerna till- mäter reklamen kraft att förändra samhället!

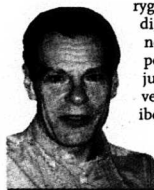
Jag vill lyfta fram två aspekter i ERK:s material, som gör min bedömning om hur det går när fallet Virgin tas upp är pessimistisk.

För det första slås jag av att reklam utsätts för en rent ju- ridisk granskning, där företeelser som humor, ironi, parodi eller inslag från människors vardag bedöms med irrelevant- ta kriterier. Höga jurister sitter som ordförande och läser re- klamtexter som vore de lagrådsremisser. Eller kanske tror de sig granska skriftlig bevisvärdering som i rätten. De stack- ars representanterna för näringslivet dras med och försöker också visa sig juridiskt bevandrade. Därmed tillför de inte vad de ska, nämligen verklighetsförankring. Några näringslivs- medlemmar gör dock ibland sitt jobb, men oftast förgävs. Rådet blir också allt mer politiskt korrekt. Tyvärr också när- ingslivets representanter. Som övriga rådsmedlemmar i ERK tycks de bedöma all reklam som visar kvinnor som objektifierande, kränkande eller konserverande av könsroller. Reklam är visserligen ingen exakt vetenskap, men bör hel- ler inte bedömas enbart av humorfräna jurister.

DEN ANDRA ASPEKTEN: ERK skjuter över målet i sina ut- låtanden och motverkar därmed sitt eget syfte. Ett exem- pel var en fälld tv-spot för Procter&Gamble. Den visade ett par som flyttat ihop. Kvinnan uppmanades att stoppa mannens smutsiga vanor med ett nytt tvättmedel. OK inte så begåvat kanske, men inslaget blev fälld därför att den ansågs utgå från att det var kvinnan som tvättade. Ironin bydde man sig inte om. Könsrollskonservering tyckte man

i stället. Men genom humorn skulle killarna påverkas att tänka till och ändra sina grisiga vanor och tvätta själva. Vad var fel med det? Med gamla avgöranden i ryggen, kan ERK inte gå emot sina ti- digare beslut. Näringslivet är därige- nom snärjt av en praxis präglad av en politisk korrekthet kombinerad med juridisk formalia. Därigenom konser- verar ERK ett schabloniserat, icke flex- ibelt könsrollstänkande.

Näringslivet bör göra revolt mot denna felriktade självsanering. Utse tuffare och mera inoppor- tuna representanter! Stå emot den politiska korrektheten!

STEFAN MELESKO

När klimatet formade folket

Diskussionerna och debatterna, bilderna och upptäckterna under 1700-talet formar oss européer, gör oss till dem vi är i dag. Moderniteten stiger fram ur ruinerna efter jordbävningen i Lissabon likaväl som ur blodröken från franska revolutionen. I 1700-talets människor känner vi igen oss – deras samtalsämnen och strider är aktuella än i dag.

Ett viktigt namn för förståelsen av den socia- la, politiska och nationella debatt som stått i fokus sedan dess är Charles de Montes- quieu. Framför allt för maktfördelningsläran – lagstiftande, dömande, verkställande makt – men kanske lika mycket för klimatläran.

Diskussionen om klimatets betydelse för människans och nationens karaktär, blev betydelsefull för förandet av det moderna projektet. Klimatets inverkan på människan och samhället var ett av de verkligt stora debattämnena, också i Sverige. I denna dis- kussion blev givetvis europeiska norm, andra folk och kulturer sågs som avvikande eller degenererade – här skönjer man rötter- na till senare tiders rastänkande och diskus- sioner om folk- och nationalkaraktärer.

Montesquieus klimatlära var förvisso inte den enda i sitt slag, men i kraft av det renom- mé hans namn åtnjöt hamnade hans teorier ofta i centrum för diskussionen. Vid 1700- talets början var klimatläran i själva verket idé- mässigt allmängods, men mot slutet av århun- dradet tillmättes den ännu större betydelse, och blev dessutom mer sammansatt och utarbetad.

Klimatläran i tre sammanhang

Carl Frängsmyr har skrivit en avhandling i idéhistoria om klimatlärans betydelse i Sveri- ge. Enkelt uttryckt kan man säga att han sä- ter in den i tre sammanhang, vars gemen- samma nämnare är patriotismen:

- ✓ Det ena är det gotiska med sin föreställ- ning att svenskarna och Sverige är alla folks upphov, vilket påverkade historieskrivningen och arbetet att konstruera en svensk nation- ell identitet.
- ✓ Det andra sammanhanget är det ekono- miska. Klimatläran kopplades till den mer- kantilistiska teorin och gjorde propaganda för det fördelaktiga svenska klimatet. Syftet var att locka till invandring och odöngs- försök med exotiska grödor som mullbärsträd, tobak och citroner.
- ✓ Det tredje sammanhanget är det antropo- logiska, som utvecklar sig till en eurocen- trism och embryot till senare tiders uttalande rasism.

Frängsmyr utgår bland annat från det stora antal dissertationer som på 1700-talet skrevs vid

Europas kultur var givetvis det mönster som alla andra kulturer under 1700- talet jämfördes med. Målning av Carle van Loo: "Måttid på landet" 1737, utförd för Ludvig XV:s lilla matsal på Fontainebleau.

Så gör människan

Klimat och karaktär: Naturen och människan i sent svenskt 1700-tal
Carl Frängsmyr
Natur och Kultur, 2001

"Européerna blev norm, andra folk sågs som avvikande eller degenererade"

Uppsala universitet med utgångspunkt i klimat- läran. Huvudpersonen är Jacob Fredrik Neiker, vars studie om människans historia är den första större, sammanhängande i Sverige om sambandet mellan klimat och karaktär. För Neiker var klimatläran en grundsten i ett tankebygge som beskrev vad han kallade geografisk degenerering, som bidrog till att skapa mänskliga karaktärer och samhällen. Men i denna tanke

läg inte embryot till rastän- kande: visserligen släpper afri- kerna degenererade, men flyttades en svart mänsklig till höga Norden, skulle hans hud vitna! Han förordade all- så en monogenism, det vill säga att det bara finns en art av människa. Därigenom skil- de han sig från den poly- genism som ansåg att det

fanns flera arter, flera skapelser av människor, och som företräddes av till exempel den skotske upplysningsmannen Henry Home. Den före- ställningen leder lätt till rasistiska tankegångar.

Nu godtog inte alla 1700-talets filosofer idén om klimatets betydelse. Skeptikern David Hume ville avvisa varje tanke på att klimatet hade någon avgörande vikt för karaktärsutvecklingen. Men trots Humes kloka invändningar, kom alltså klimatläran att spela en roll långt in på 1800-talet.

Obskyrt – men välspritt

Med stor lärdom och ett tydligt språk tränger Frängsmyr in i en – i våra nutidsögon – obskyrt diskussion, som dock kom att bli av mycket stor betydelse, inte minst för senare tiders reso- nemang kring nationalstat och livsmiljö. Det är en fascinerande värld Frängsmyr släpper in oss i, och man förundras över den egendomliga blandning av empiriska iakttagelser och ren och skär vidskeplighet, som diskuteras som vetenskap på fullt allvar av 1700-talets lärdeste män. Inte nog med att klimatläran byggde på lösa antaganden, hörsägen och ren falsifika- tion, vetenskapsmännen och filosoferna tog dessutom på sig att klassificera mänskligheten och värdera den med europeiska, det vill säga sig själva, som måttstock.